

“ግብር ለሚገባው ግብር ገብሩ”

ጌታቸው ኃይሌ

የክርስቲያኖቹ መጽሐፍ “ግብር ለሚገባው (ሹም) ግብር ገብሩ” ይላል ። ግብር ለማይገባው እንደወያኔ ላለ ገዢ ግን ግብር ስለማይገባው አንዲት ቀይ ቤሳ አታቅምሱት ማለቱ ነው ። ጊዜ ስለሰጠው ቀምቶ ይወስዳል ። ግን ብዕራ ስቦኝ ነው እንጂ ለማለት የፈለግሁት እንኳን “አድናቆት ለሚገባቸው የኦሮምኛ ተናጋሪ የጎሳ ፖለቲከኞች አድናቆት ስጧቸው” ለማለት ነበር ።

ታሪኩ እንዲህ ነው ፤ ኢጣልያ ሰሜን ኢትዮጵያን ቆርሳ ወስዳ በቀራሹ ውስጥ ያሉትን የተለያዩ ስም ያላቸውን ወረዳና አውራጃዎች ሰብስባ አንድ ራሷን የቻለች ሀገር ለማድረግ “ኤርትራ” የሚል ስም አወጣችለት ። ከ1890 ዓ. እ. ጀምሮ ብዙዎቹ ክፍለ ሀገሮች አንድ ሀገር ሆኑ ። ከኢትዮጵያ የመገንጠል ሐሳብ በውስጣቸው የሠረጸባቸው የዚያ አካባቢ ልጆች በአንድ ስም ለመጠራት አመቻቸው ። ኢጣልያ ያንን አካባቢ ወስዳ አንድ ሀገር እስክታደርገው ድረስ ነዋሪዎቹን ከኢትዮጵያዊነት በቀር “ማን” የሚያደርጋቸው ሌላ ነገር ወይም ምክንያት አልነበራቸውም ። በሀገር ደረጃ ኢትዮጵያዊ ሲሆኑ በጎሳ ደረጃ በየራሳቸው ስም የሚጠሩና ወደብዙ ጎሳ የሚዘረዘሩ ዘጠኝ ጎሳዎች ናቸው ። አሁንም በዚያው ደረጃ አሉ ። የኢጣልያ አገዛዝ ስማቸው ኢትዮጵያዊ ከመባል ኤርትራዊ ወደመባል ለወጠው እንጂ የውስጥ የጎሳ መታወቂያቸው እንዳለ ነው ። ከኢጣልያ ግዛት ሲወጣና ከኢትዮጵያ ጋር ሲደባለቅ እልል ያለው ሕዝብ ስሙንም ሆነ መገንጠሉን መውደዱን ለማመን ያስቸግራል ። ተደባብሶ ከዚህ ደረስ እንበል ።

አሁን ተራው የቱለማና የበረይቱማ ልጆች ነው ። አንደኛ ፣ የታሪኩ እውነተኛነት በማንም የታሪክ ሊቅ ሳይረጋገጥ ፣ የበረይቱማና የበረን ልጆች ኦሮሞ የሚባል አንድ ሕዝብ ሳይሆኑ ፣ “ኦሮሞ የሚባል አንድ ሕዝብ ነን” ብለው ዓለምን አሳመኑ ። ሊደነቁ ይገባቸዋል ። ሁለተኛ ኢጣልያ ከኢትዮጵያ ላይ መሬት ቁርሳ ኤርትራ የምትባል ሀገር እንደፈጠረች ፣ የበረይቱማና የበረን ልጆችም ፣ ማንም ልብ ሳይለው በወያኔዎች አዋላጅነት ኦሮሚያ የሚባል ሀገር ፈጠሩ ። ተደባብሶ ከዚህ ደረስ እንበል ። እንግሊዞች ያልሆኑላቸው ለነሱ ሆነላቸው ። ሊደነቁ ይገባቸዋል ። ዛሬ ስለ ኦሮሞ ሕዝብና ስለኦሮሚያ ሀገር አፉን ሞልቶ የማይናገር ፣ ጆሮውን ከፍቶ የማይሰማ በቀጥታ ነው ። “የቱ ነው የኦሮሞ ሕዝብ?” ብሎ ለሚጠይቅ (የሚጠይቅ ካለ) የሚያሳዩት በኦሮሞ ሕዝብነት ምን ጊዜም ያልመከቱትን ኦሮምኛ ተናጋሪዎችን (የበረይቱማና የበረንን ጎሳዎችን) አንድ ሕዝብ አድርገው ነው ። ታሪካቸውን እንደምናውቀው ከሆነ ፣ ጎሳዎቹ ከባህል ያለፈ አንድነት የነበራቸው ጊዜ አልነበረም ። የሕዝብ አንድነት ምልክቱ ፣ ለአንድ ጉዳይ (በተለይ ለአንድ ችግር) በአንድነት መመከቱ ፣ አጸፋውን መስጠቱ ነው ። አንድ ሕዝብ አንድነቱን የሚያሳዩው ፣ የኢትዮጵያ ሕዝብ እንዳደረገው በአንድነት ሲዘምት ፣ በአንድነት ሲመክት ፣ በአንድነት አጸፋ ሲሰጥ ነው ። አፄ ሠርጸ ድንግል ቱርኮችን ከምድረ ባሕር (ዛሬ ኤርትራ ከምትባለው ሀገር) ያስወጣቸው አንድነት ያለውን የኢትዮጵያ ሕዝብ (በተለይ የበረይቱማ ጎሳዎችን) አስሰልፎ ነበር ። አድዋንና ማይጨውንም መጥቀስ ይቻላል ። የበረይቱማና የበረን ጎሳዎች እንዲህ ዓይነት ታሪክ የላቸውም ። የጋራ ችግር ገጥሟቸው በጋራ አልመከቱም ፤ በጋራ አጸፋ አልሰጡም ። የቱለማና የበረይቱማ

ጎሳዎች ከደቡብ ተነሥተው ማህል ኢትዮጵያን የወረሩት ለከብታቸው ግጦሽ ፍለጋ ስለነበረ ፥ ወረራቸው እንደ አንድ ሕዝብ ሳይሆን እንደ ባላንጣ እርስ በርሳቸው እየተዋጉ ነበረ ።

እርግጥ ፥ የባህል አንድነት በመሠረቱ የሕዝብን አንድነት ያመለክታል ። የበረይቱማና የቦረን ልጆች ቋንቋቸውና ሌላው ባህላቸው ተመሳሳይ ነው ። አንድ ጊዜ አንድ ሕዝብ ቢሆኑ ነው ። አንድ ያልሆነ ሕዝብ ከመነሻው በአንድ ቋንቋ አይናገርም ። ግን ያ የጥንቱ አንድነት በጥንትነት ቀርቷል ። የአዳም ልጆች በአንድ ቋንቋ ይናገሩ ነበር እንደማለት ነው ። በልጁ ጎችና ፈንሳዮች ፥ አልናኖችና ነምሳዎች ፥ (ጅርመኖችና አውስርቲያዎች) በአንድ ቋንቋ እንደሚናገሩ እንደማለት ነው ። የአሁኖቹ የበረይቱማና የቦረን ጎሳዎች ሁኔታቸው የሱማሌዎችን ሁኔታ አይቶ ማየት ነው ። ከቀረው ከጥንቱ አንድነታቸው ወዲህ አንድነት ነበራቸው ከተባለ በኢትዮጵያዊነትና በኬንያዊነት ነው ። ኤኮኖሚያቸው ከላይ እንደጠቀስኩት ፥ ከብት ማርባት ላይ የተመሠረተ ስለሆነ ፥ የነዚህ እንደ አሸን የሞሉት ጎሳዎቻቸው ታሪክ የአንድ ሕዝብነት ሳይሆን ፥ በግጦሽ መጣላት ነበር ። ለምሳሌ ፥ ወረንሻ መጀመሪያ ከወርድ ድጋር ተሰማምቶ ነበር ፤ ወርድ ድጋርን ከድቶ ፥ ሕዝቡን ፈጅቶ ከአክቹ ጋር ሆነ ፤ አክቹን ከድቶ ሕዝቡን ፈጅቶ ወደ ሊቦን ሄደ ፤ ሊቦንን ከድቶ ሕዝቡን ፈጅቶ ወደ ወሎ ተጠጋ ፤ ወሎን ከድቶ ፥ ከሊቦን ጋር ታረቀ ።

ከደቡብ ኢትዮጵያ እየወጡ ማህል ኢትዮጵያን ሲወሩ ከኢትዮጵያ መንግሥት ጋር የነበራቸው ጥል ፥ የአርሶ አደሩን ሰብል ጎሳው ወመሳፍርት ለሌለው መንጋችሁ መኖ አድርጋችሁ ሰላማዊውን ሕዝብ አታስርቡት ፤ ቅዱሳት መካናትንም የከብት በረት አታድርጓቸው ስለሚባሉ ነበር ። የከብታቸው ብዛት እንደ አንበጣ ሰብሉን ላስ ያደርገው ነበር ። ነገሥታቱ ቢቸግራቸው አንዳንዶቹን ባዶ ቦታ እየፈለጉ ያሰፍሯቸው ነበር ። አልሆነም ፥ ከአንዱ ጋር ሰላም ሲፈጠር ሌላው ይከዳል ። ከላይ የጠቀስኩት ወረንሻ ሊቦንን ከድቶ ከንጉሥ ሱስንዮስ ጋር ተሰማምቶ ወለቃ ላይ ቢያሰፍረው የወለቃን ሰዎች ፈጃቸው ።

የጎሳዎቹ ቍጥር በልክና በትክክል አይታወቅም ። አለቃ ታየ ባደረጉት ጥናት እነዚህን መዝግበዋል ፤

የጎሳ አባቶች ፤ ከረዩ ፥ መረዋ ፥ ኢቱ ፥ አክቹ ፥ ወረንሻ ፥ ሁምበና ።

ልጆች ጎሳዎች ፤ ሊቦን ፥ ሜጫ ፥ ቱለማ ፥ ወሎ ፥ ጅሌ ፥ አቦ ፥ ሉባ ፥ በላእ ፥ ወርድ ድጋር ፥ አሩሲ ፥ ኢቱ ፥ ኡር ፥ አበጢ ፥ ጅሌ ፥ ጅንጉር ፥ ጨፋ ፥ ሰዩ ፥ አቡ ፥ ጫቡ ፥ ይሉ ፥ ጉድሩ ፥ ኩታይ ፥ አሞሩ ፥ ሆሮ ፥ ራያ ፥ አዘቦ ፥ አሸንጌ ፥ ዳጩ ፥ ኮኖ ፥ ቦች ፥ አካኮ ፥ ወቦ ፥ ጭሌ ፥ ሊቦን ፥ ሆኮ ፥ ሌቃ ፥ ጨለባ ፥ ወለጋ ፥ ጉማ ፥ ሊሙ ፥ ጅማ ፥ ጌራ ፥ አብቹ ፥ ግምብቹ ፥ ወበሪ ፥ ገላን ፥ ሉሜ ፥ ሜታ ፥ ዋዩ ፥ ጉለሌ ፥ ሰላሌ ፥ አቡቲ ፥ ደራ ፥ ቦረና ።

ወያኔዎች የትግራይን ሕዝብ “አማራ በድሎሃል” እያሉ በማሳመንና በማስፈራራት ኢትዮጵያ የትግራይ ጠላት መሆኗን ያመኑ ፥ ለመግደልም ለመሞትም የቁረጡ ብዙ ልጆች መለመሉ ። ሕዝቡንም ፕሮፓጋንዳውን ማመን አለማመኑ ሳይታወቅ ፥ ያመነና አገሩን የከዳ አደረጉት ። የነዚህ ከላይ የዘረዘርኳቸው ጎሳዎች ሁኔታም ተመሳሳይ ነው ። የፖለቲከኞቹ ጥረት ጎሳዎቹ ከራሳቸው ጎሳና ከኢትዮጵያዊነታቸው በቀር አንድ የአሮሞ ሕዝብ መሆናቸውን ሳያውቁት እንዲቀበሉት ለማድረግ ነው ።

እየቀናቸው ነው ። የበረይቱማና የቦረን ዘር የሆነ ሁሉ የጎሳ ፖለቲከኞች የጠነሰሱለትን መገንጠት ጀምሯል ። አንዲት ሴት ሙስሊማ ከሆነች “ፊትሽን በሂጃብ መጀቦን አለብሽ” እንደምትባል ማለት ነው ። ማስገደጃው በኃይል ማስጨነቅና በፕሮፓጋንዳ ወጥሮ መያዝ ነው ። ተበድላችኋል ተብለዋል ፤ የሰፈሩበትን መሬት ሰፍረውበትና እየተጠቀሙበት ሳለ ፣ “አልሰፈራችሁበትም ፣ አልተጠቀማችሁበትም ፣ አማራ ወስደባችሁ መሬት አልባሆናችኋል” ተባለ ። በዓይን ማየት በዛሬይቱ ኢትዮጵያ ፖለቲካ እውነትን ለማመን አልጠቀመምና የተባለውን የሚቀበሉት ቀጥራቸው እየጨመረ የሄደ ይመስላል ።

ከላይ እንደገለጽኩት ፣ መቸም “አሮሞ” የሚለው ስም ለሌላ ሕዝብ አልወጣም ። በጎሳ ከመበታተናቸው በፊት እንደ ቋንቋው ከጥንት የተወረሰ ሆኖ የጥንት አገራቸውን ሳይለቁ የተጠሩበት ስም ሊሆን ይችላል ። ማህል ኢትዮጵያን ከወረሱ በኋላ ግን የሚታወቁት በየጎሳቸው ነው ። “ጃጂ የአዘዘን ሕዝብ ስለበ” ፤ “በወርድያ ጦር ምክንያት አገሪቷ ተሸበረች” ፤ “በዚህ ዓመት መጠኑ አርባ ሺ የሚሆን ለበቻ ወደ ትግሬ መጣ” ፤ ወዘተ. የሚል እንጂ አንድም ቦታ “አሮሞዎች እንዲህ አደረጉ” የሚል ሰነድ የለንም ። በአንድ ሕዝብነት ስማቸው ታውቆ ቢሆን ኖሮ ሊቃውንቱ ዛሬ በተጠላው ስም ከመጥራት ይልቅ በታወቀው ስም ይጠሯቸው ነበር ። ጎሳዎቹም አሮሞ ነን አላሉም ፤ ጸሐፊዎቹም አሮሞ አላሏቸውም ። ግን “ኤርትራ” ከሚለው የቅኝ ገዢዎች ካወጡት ስም ይሻላል ፤ አገር በቀል ነው ።

የታሪክን ሂደት ስናይ ፣ ሀገር የሚገነባውም ፣ የሚፈረሰውም በኃይል ስለሆነ ፣ አሮሚያን ለመፍጠር የሚካሄደው ድርጊት አዲስ ሊሆንብን አይገባም ። ግን ያለንበት ዘመን የሕዝብ ድምፅ የሚከበርበት ስለሆነ ፣ አባቶቻቸው በጋራ የገነቧት ሀገር (ኢትዮጵያ) የወደፊት ዕጣዋ ሲጣል ፣ እነሱም ኢትዮጵያዊነታቸው ሲገፈፍ ፣ ፈቃዳቸው መጠየቅ ነበረበት ። የማይጠየቁት መልሱ ስለማይጥም መሆኑን በየምርጫ አጋጣሚ አይተነዋል ። ጎሳነትን “ዓይንህን ለዐፈር ይዳርገው” ብለውት ነበር ። ግን የሕዝብ ፈቃድ መጠየቅ በዲክታተሮች ዘመን የማይታሰብ ነው ። ዲክታተሮች “የሥልጣን ምንጩ ሕዝብ ነውና ሕዝብ ልቀቁ ብሏችኋል” ሲባሉ ፣ “ዛሬ ማታ ሕይወታችሁ ታልፋለች” የተባሉ ይመስላል ፣ ሕይወታቸው እስክታልፍ በእምቢተኝነቱ ይጸናሉ ።

የብዙነት ኃይሎች የአንድነት ኃይሎችን መብት ነጥቀው ትጥቃቸውን አስፈትተው ይገዟቸዋል ፤ ፍላጎታቸው ተጨቁኗል ። አገራቸውንም የጠላት ንብረት አድርገዋታል ። “የአንድነት ኃይሎች” ስንል “ነፍጠኞች አማሮች” የምንል ያስመስሉታል ። “ነፍጠኞች” ቢሉ እውነታቸውን ነው ። “ነፍጥ” ማለት ጠመንጃ ማለት ነው ። የኢትዮጵያ መንግሥት ሠራዊት አገር ያቀናው ፣ ዳር ድምበር ያስከበረው ፣ በነፍጥ እንጂ በአርጩሜና በአለንጋ አይደለም ። ቅጽሉ “ለአማሮች” መሆኑ ግን ስሕተት ነው ፤ የኢትዮጵያን የጦር ሠራዊት ታሪክ ማንበብ ከስሕተት ያድናል--ከስሕተት ለመዳን ለሚፈልግ ማለት ነው ።

ብዙዎች አውራጃዎችን ማጠቃለል የሚወደደውም ሆነ የሚጠላው በዓላማው ነው ። ለአስተዳደርና የሀገሪቱን ኢኮኖሚው ለማዳበር እንዲመች ከሆነ ይደገፋል ፤ ያውም ቢሆን በሕዝብ ፈቃድ ሲፈጸም ነው ። በቋንቋ ማጠቃለል ግን ተንኮልና በደል አለበት ፤ ይጠላል ። ተንኮልና በደልን አጥብቀን መቃወም አለብን ፤ የሠለጠነ ሕዝብ ግዴታና ምልክት ነው ። ተንኮሉ ፣ “አንድ ሕዝብ አይደለንም” ብሎ ለመለያየትና

ኢትዮጵያዊነትን ለማስቀረት ማመቻቸት ነው ። ለዚያ ክፉ ቀን እንዲያመኙ “አሮሚያ” እና “ትግሪያ” ነፍጣቸው በጋለበ ሰፋፊ መሬት ይዘዋል ። በደሉ ፥ ቋንቋው ሌላ የሆነ ኢትዮጵያዊ ሰብአዊ መብቱ ይወሰድበታል ፤ ወይ ይባረራል ፥ ወይ ማንነቱን እንዲለውጥ ይገደዳል ። “አሮሚያ” ውስጥ ያለቁትና በሺ የሚቆጠሩ ተፈናቃዮች በማስተኛነት እንወሰዳቸው ። “ጥፋቱ የኛ አይደለም ፤ የነእገሌ ነው” ለሚሉት ጥፋትን ካንዱ ወደሌላው ማንቀሳሰቢያ ዋጋ አንሰጥም ። የጥፋቱ ምንጭ አንድን ሕዝብ በቋንቋ መከፋፈል ነው ። ዘዴው አለማግባቢያ መሆኑ የሰናኦርን ግምብ በገነቡ ሰዎች ላይ አይተነዋል ።

ማንነትን በተመለከተ በወልቃይ ጸገዴ ሕዝብ ላይ የሚፈጸመውን ሥቃይ እንመልከት ።

ለአሮሞ ታሪክ ጸሐፊዎች በተለይ ፤ የአሮሞዎች ታሪክ የተፈጸመው በኢትዮጵያ ምድር ላይ ስለሆነ ፥ የኢትዮጵያ ታሪክ ነው ። የቦረንና የቦረይቱማ ልጆች ማህል ኢትዮጵያን እንዴት እንደያዙ ሊቃውንቱ ብዙ ጽፈዋል ። ታሪካችን ስለሆነ እንቀበለዋለን ። የደናቁርቱን ጫጫታ ንቃችሁ የሊቃውንቱን መዛግብት በገለልተኝነት መርምሩና ታሪካችንን አስተምሩን ። ትልቅ ሕዝብ ታሪክ አንብቦ የሚቆጩው ፥ “ምነው በዚያን ጊዜ እንዲህ በሆነ ነበር” ብሎ ነው እንጂ ፥ “በዚያን ጊዜ እንዲህ ከሆነ ዛሬ መበቀል አለብን” ብሎ በቀል ለማንሣት አይደለም ። በደል ያልደረሰበት የለም ። በደል ያላደረሰ አባት ያለው የለም ።

ለአማርኛ ተናጋሪዎች ፤ ጀግና “ተበደልኩ” እያለ እሮሮ አያሰማም ።